

<http://megapredmet.ru/1-1588.html>.

3. Про затвердження Загальнодержавної програми імунопрофілактики та захисту населення від інфекційних хвороб на 2009-2015 роки: Закон України від 21 жовтня 2009 року N 1658-VI// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, N 2-3, ст.12);

4. Методичні рекомендації про дії працівників органів і підрозділів внутрішніх справ в типових та екстремальних ситуаціях – НАВС., К. – 2013, 203 с.

Самойленко Лариса Олександрівна

слухач магістратури факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
доцент кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії,
к.ю.н., доц. **Плетенець В.М.**

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕВЕРБАЛЬНОЇ МОВИ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ

Одним із найголовніших та першочергових завдань правоохоронців України є повне та всебічне розкриття й розслідування кримінальних правопорушень. На сьогоднішній день в країні спостерігається надто швидкий розвиток техніки та технологій, все частіше з'являються досконалі та майстерні способи вчинення кримінальних злочинів, тому на науку криміналістики, сьогодні покладає надію на нові розробки, прийоми та засоби, які допоможуть правоохоронцям у виявленні, розслідуванні та протидії кримінальним правопорушенням та злочинам.

Криміналістика як юридична наука має широку опрацьовану та досліджену теоретичну базу, методи дослідження, наукові розробки. Але наявність всього вказаного не підтвердженням, того що вони застосовуються в практичній діяльності. Поміж технічних наук, методів та засобів, які використовуються під час досудового розслідування є «нетрадиційні» методи.

Твердження «нетрадиційні» методи з'явилося в кінці 80-х років ХХ століття та питання їх використання є дискусійним та спірним. У криміналістичній літературі допустимість нетрадиційних методів, отримання та використання необхідної інформації для розслідування злочинів досліджували вчені-криміналісти: Бахін В.К., Белкін Р.С., Васиєвський В.К., Коновалова В.О., Кітаєв М. М., Клименко Н.І., Ларін О. М., Строгович В. М., Шепітько В.Ю. та інші [3].

Значну частину в нетрадиційних методах досудового розслідування кримінальних проваджень займає невербальна мова. Так, знання мови жестів і рухів дозволяє не тільки краще розуміти співбесідника, а й розібратися, яке враження справило почуте, які висловлюється співбесідник з цього приводу,

таким чином невербальна мова може вказати на те, чи потрібно змінювати свою поведінку щоб досягти потрібного результату.

Так, завдяки невербальним жестам і позам свідка, підозрюваного, потерпілого під час допиту чи іншої слідчої дії слідчий може оцінювати правдивість показів, робити відповідні висновки щодо необхідності проведення додаткових слідчих дій чи отримання доказів [4]. Рух рук і тіла передає багато знань про людину. В них відображається стан організму, емоційні реакції, що дозволяє обмірковувати який темперамент у співбесідника (слабкі чи сильні реакції, уповільнені чи швидкі, рухливі чи інертні).

Жести відкритості також свідчать про бажання та щирість говорити відверто, до такої групи знаків відносяться жести «розстібання піджака» та «розриті руки». Для слідчого під час проведення слідчих дій вказані невербальні знаки можуть вказувати на правдивість та достовірність свідчень підозрюваного, свідка чи потерпілого, прагнення допомогти органам досудового розслідування у розкриття кримінального правопорушення. Невербальним знаком, який може підтверджувати готовність людини до співробітництва з слідством та надати всю відому інформацію щодо вчиненого правопорушення, є розкриття рук та автоматичне розстібання піджаку, розпрямлення ніг і пересування на край стільця, ближче до столу [2]. У разі фіксування вказаних знаків від особи, яка бере участь у слідчих діях, необхідно отримати максимальний об'єм інформації, яка допоможе у розслідуванні злочину.

Жести недовіри та скритності свідчать про недовіру, про бажання щось приховати. У таких випадках співрозмовник машинально потирає голову, скорні, підборіддя, прагне прикрити обличчя руками, намагається не дивитись на співрозмовника, відводячи погляд у бік [2]. Якщо людина, яка не хоче співробітничати з слідством, щось приховує та захищається, посміхається, то це означає, що за штучною посмішкою вона намагається навмисно сховати свою нещирість.

Жести і пози захисту є знаком того, що співрозмовник відчуває небезпеку або погрозу. Найбільш розповсюдженим жестом є руки схрещені на грудях. Отримавши такий знак, необхідно встановити, з яких причин особа відчуває себе в небезпеці, чи отримувала вона погрози з боку інших осіб, чи потребує особа додаткового захисту. Також, окрім схрещених на грудях рук співрозмовник ще стискає пальці в кулак, то це свідчить про його ворожість. В такому випадку варто сповільнити свою мову і рухи, як би пропонуючи співрозмовнику піти його прикладу та за можливості змінити тему розмови [2].

Жести незгоди можуть говорити, про те що особа погоджувачись з тим що відбувається, насправді має іншу думку чи інформацію, щодо подій які з'ясовуються чи встановлюються під час досудового розслідування. Одним із таких жестів є збирання неіснуючих ворсинок з одягу [7]. В такому разі працівникам органу досудового розслідування необхідно критично віднестися до показів та ретельно їх перевірити.

Багато інформації, для встановлення дійсних обставин злочину, можли-

во отримати, спостерігаючи за мімікою особи з якою проводяться сліді дії. Якщо особа щось приховує, то її обличчя напружене, тривожне, знервоване, так як боїться повідомити щось зайве. Вказаний факт має бути знаком про те, що такій особі відома інформація відносно вчиненого злочину, яку не повідомляє органам досудового розслідування та вказує на проведення додаткової всебічної перевірки.

Погляд, напрям, частота контакту очей – це ще одна складова невербального спілкування. Напрямок погляду показує спрямованість уваги співрозмовника і разом з тим дає зворотній зв'язок, який буде показувати на те, як ставиться співрозмовник до тих чи інших повідомлень. Так, вчені, які займалися дослідженням нетрадиційних методів, встановили, що у людини під час сильного здивування значно розширюються зіниці [6]. Отже, під час досудового розслідування учасникам слідчих (розшукових) дій необхідно категорично заборонити бути в темних окулярах. Вказаний факт дозволить слідчому спостерігати за очима особи, яка дає покази (чи приймає участь в інших слідчих діях), отримувати та фіксувати відповідні знаки невербальної інформації.

Невербальні сигнали людиною майже не усвідомлюються, вони виникають на підсвідомому рівні, тому для слідчого, який проводить досудове розслідування, важливим джерелом інформації є невербальне спілкування з учасником процесу. Ті факти, які особа приховує можуть проявитися мимоволі у невербальних знаках та жестах. Такий різновид нетрадиційних знань дозволить працівникам слідчих підрозділів за короткий час обрати вірний напрям розслідування, виявлення осіб, які мають відношення до кримінального правопорушення, визначити їх ставлення до скоєного чи до того, свідками чого вони стали, отримати достовірну інформацію.

1. Алексеев О. О. Розслідування окремих видів злочинів. [текст] : навч. посіб. / Алексеев О. О., Весельський В. К., Пясковський В. В. – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 278 с.

2. Клевцов О. «Мова жестів як нетрадиційне знання в розслідуванні злочинів» / Клевцов О. // Право України, 1998. - №4, с.60.

3. Клименко Н. Криміналістика захищає культурну спадщину / Н. Клименко, С. Ципенюк // Право України. - 2002. - № 7. – С. 27-80.

4. Когутич П. Криміналістика: особливості методики розслідування окремих видів злочинів: тексти лекцій / Когутич П. - JL: Тріада +, 2006. - 456 с.

5. Криміналістика: підручник / [В.Ю. Шепітько, В.- Коновалова, В.А. Журавель та ін]; за ред. В.Ю. Шепітька. - [5-е вид., перероб. і доп.]. - X. : Право, 2011. - 464 с.

6. Макаренко Є.І. Використання в розслідуванні злочинів нетрадиційних методів і знань природознавчих наук / Є.І. Макаренко, Г.В. Лиховицька // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. — 2007. — № 2 (33). — С. 246—255.

7. Мальцев В.В. К вопросу о понятии нетрадиционных методов исследования в криминалистике / В.В. Мальцев // Дальневосточные криминальные чтения. — 1999. — Вып. 4. — С. 86—91.